OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Asiantuntijalausunto

7.2.2023

VN/868/2023
VN/868/2023-OKM-9

Valtionvarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto; jaoston kokous 8.2.2023

OKM asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnalle: HE 325/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 lisätalousarvioksi

Hallituksen esitys vuoden 2023 lisätalousarvioksi sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä määrärahalisäyksiä. Valtaosa lisärahoituksesta suunnataan koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä nuorten pahoinvoinnin, väkivallan ja rikollisuuden vähentämiseen. Esitykseen sisältyy myös joitakin energiatukia, liikuntapaikkojen rakentamista, teknisluontoisia hallinnonalojen välisiä siirtoja ja arviomäärärahojen mitoitusten tarkistuksia koskevia esityksiä.

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin avustuksiin esitetään 20 milj. euroa. Perusopetustaan päättävien oppilaiden oppimistulosten pitkäaikainen lasku on näkynyt kansainvälisissä sekä kansallisissa tutkimuksissa. Koulutasolla ilmiö näkyy siten, että heikoimpien koulujen tulokset ovat entistä heikompia. Tarveperusteinen rahoitus on osoittautunut toimivaksi ja vaikuttavaksi keinoksi vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa. Myös OECD suosittelee käytettäväksi riittävää ja ennakoitavaa erillisrahoitusta heikompien alueiden koulujen toimintaedellytysten tukemiseksi.

Toimenpiteisiin nuorten jengiytymisen ja rikollisuuden ehkäisemiseksi peruskouluissa esitetään 3,5 milj. euroa. Lasten ja nuorten häiriökäyttäytyminen on lisääntynyt, mikä näkyy myös kouluissa. Tähän puuttumiseksi tarvitaan sekä ennaltaehkäisevää toimintaa että toimia, jotta rikoksilla ja väkivallalla oireilevia nuoria voidaan auttaa. Valtionavustus on tarkoitettu koulujen ja ankkuritoiminnan tai poliisin välisen yhteistyön kehittämiseen ja vahvistamiseen kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseksi ja ongelmien kasautumisen ennaltaehkäisemiseksi. Kokonaisuus tukee toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen avustuksiin esitetään 4,6 milj. euroa, josta kohdennettaisiin 3,0 miljoonaa euroa koulutuksen järjestäjien ankkuritoiminnan vahvistamiseen nuorten jengiytymisen ja rikollisuuden ehkäisemiseksi ja 1,6 milj. euroa opetus- ja ohjaushenkilöstön hyvinvointi- ja turvallisuusosaamisen vahvistamiseen sekä kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ennaltaehkäisevän toimintakulttuurin kehittämiseen oppilaitoksissa.

Toteutuksen on tarkoitus tapahtua kohdennettuina valtionavustuksina Opetushallituksen toimesta. Hakukriteerit määritellään siten, että rahoitus kohdentuu vaikutuksiltaan alueille, joissa tarve on suurin, ja joissa toimintaan on sitouduttu monialaisesti (koulutuksen järjestäjän ohella esimerkiksi ankkuritoiminta). Rahoitus mahdollistaa esimerkiksi noin 80 htv rekrytoimisen toisen asteen oppilaitoksiin. Opettajien osaamista ja valmiuksia nuorten elämän kokonaistilanteen arviointiin, hahmottamiseen ja kohtaamiseen tuetaan mm. koulutusmateriaalein, hyvinvointi- ja turvallisuusosaamisen täydennyskoulutuksella sekä tuetaan nuorisotyön soveltuvien toimintamallien kehittämistä ja käyttöönoton laajentamista. Kokonaisuus tukee toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi.

Taide ja kulttuuri

Yleisille kirjastoille esitetään 200 000 euron pysyväksi tarkoitettua siirtoa oikeusministeriön pääluokasta käytettäväksi vankiloiden lukupiiritoiminnan ja kirjallisuuden harrastamisen edistämiseksi. Määräraha myönnetään avustuksena yleisille kirjasoille lukupiiritoimintaan ja muiden vastaavien lukutaidon kehittymiseen ja kirjallisuuden harrastamiseen tähtäävien toimien järjestämiseen vangeille samoin perustein kuin muillekin erityisryhmille. Avustus voi koskea toimintaa, jota järjestetään 15 suljetussa laitoksessa sekä kahdessa avolaitoksessa (Käyrä, Satakunta) oleville vangeille. Perusteena toiminnan kohdistumisena em. avovankiloihin on se, että näissä vankiloissa olevilla vangeilla ei ole pääsyä yleisen kirjaston toimipaikkaan eikä kirjastoauton palveluihin.

Yhteisöllisiä taloja omistavien yhteisöjen tukemiseen esitetään kertaluonteista 2,3 milj. euron määrärahaa energiakustannusten nousun johdosta. Pääosin vapaaehtoisvoimin ylläpidetyt seurantalot, työväentalot ja kylätalot ovat kansalaisyhteiskunnan käytössä olevia kokoontumis-, harrastus- ja juhlatiloja ja monilla seuduilla ainoita kokoontumistiloja. Monilla taloja ylläpitävillä yhteisöillä ei ole taloudellista puskuria tai mahdollisuuksia löytää lisätuloja kohonneiden lämmitys- ja energiakustannusten kattamiseen. Toiminta ei kaikilta osin ole vielä myöskään elpynyt koronapandemiaa edeltävälle tasolle. Talojen lämmitys- ja sähkökulut ovat usein suurin menoerä, jota ei pystytä kattamaan muusta toiminnasta säästämällä. Riskinä on talojen toiminnan päättyminen ja kunnon heikkeneminen. Määrärahan mitoitus on arvioitu siten, että avustusta saavia yhteisöjä olisi noin 680, lämmityskauden pituus vuonna 2023 noin 4 kuukautta ja keskimääräinen energialasku kuukaudessa noin 800 euroa. Avustusmääräraha myönnetään talojen ylläpitäjille harkinnanvaraisena avustuksena tarveharkinnan pohjalta. Avustukset ovat haettavana keväällä 2023 ja opetus- ja kulttuuriministeriö delegoi niiden käsittelyn Suomen Kotiseutuliitolle.

Ammatillisten museoiden tukemiseen esitetään kertaluonteista 1,5 milj. euron määrärahaa energiakustannusten nousun johdosta. Määrärahalla on tarkoitus tukea ammatillisia, erityisesti yksityisten säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämiä museoita. Ammatillisista 151 museosta yksityisiä on noin 40 %. Museotoiminnan erityisluonteen takia energiakustannukset ovat muihin toimijoihin verrattuna suuret, sillä museoilla on näyttelytilojen lisäksi laajoja kokoelmien säilytystiloja. Kokoelmatiloja koskevat erityiset lämpötila- ja kosteusvaatimukset, joilla turvataan museoiden tallentamien aineistojen säilyminen. Vakaiden olosuhteiden ylläpitäminen rajoittaa museoiden mahdollisuutta säästää energiakustannuksissa. Määrärahan mitoitus on arvioitu siten, että lämmityskauden pituus vuonna 2023 noin 4 kuukautta ja keskimääräinen energialasku kuukaudessa noin 12 000 euroa. Avustusmääräraha myönnetään talojen ylläpitäjille harkinnanvaraisena avustuksena tarveharkinnan pohjalta.

Liikuntatoimi ja nuorisotyö

Liikuntapaikkarakentamisen avustamiseen ehdotetaan lisämäärärahaa 5 milj. euroa, josta kohdennettaisiin 4 milj. euroa liikuntapaikkarakentamiseen määrärahalisäyksenä ja 1 milj. euroa päiväkotien pihojen liikuntaedellytysten parantamiseen ja luonnonmukaistamiseen. Liikuntapaikkarakentamisen hankkeiden kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi koronapandemian ja Ukrainan sodan vaikutuksesta, minkä vuoksi monilla liikuntapaikkojen ylläpitäjillä on vaikeuksia toteuttaa rakentamishankkeita. Päiväkotien pihojen liikuntaedellytysten parantamisella innostetaan liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen jo varhaisella iällä. Viimeaikaiset tutkimukset ovat nostaneet esille luonnonmukaisen ympäristön myönteisiä terveysvaikutuksia. Lisäys katetaan tulomomentille 12.29.88 budjetoiduista aiempina vuosina opetus- ja kulttuuriministeriölle palautuneista käyttämättömistä rahapelitoiminnan tuotoista.

Nuorisotyöhön ehdotetaan lisämäärärahaa 5,5 milj. euroa. Lisäys kohdennetaan nuorisotyön vahvistamiseen nuorten väkivaltaisen käytöksen ja rikosten ehkäisemiseksi sekä oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön jatkamiseen ja laajentamiseen. Tavoitteena on saada lisää nuorisotyöntekijöitä kohtaamaan nuoria sekä jalkautuvassa nuorisotyössä että oppilaitoksissa tehtävässä nuorisotyössä. Nuorisotyön vahvuus on nuorten kohtaaminen ja nuorten pariin jalkautuvalla nuorisotyöllä on saatu hyviä tuloksia. Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö on katsottu ajankohtaiseksi kehittämiskohteeksi vuosien 2020-2023 valtakunnallisessa nuorisotyön ja –politiikan toimintaohjelmassa (VANUPO). Kokemukset ovat olleet myönteisiä: se on yhteisöllisenä ryhmätoimintana lisännyt lasten ja nuorten hyvinvointia, kouluviihtyvyyttä ja kiinnittymistä kouluun ja oppilaitokseen.

Muut esitykset

Korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen osalta esitykseen sisältyy 270 000 euron siirto UM:n hallinnonalalta momentille 29.40.20. Määräraha on Suomeen siirtyneen Team Finland Knowledge -verkoston Moskovan erityisasiantuntijan palkkaus- ja muihin menoihin.

Opintotuen osalta korkeakouluopiskelijoiden ateriatuen ja koulumatkatuen arviomäärärahojen mitoitusta on arvioitu uudelleen.

Neuvotteleva virkamies Timo Ertola

Jakelu Eduskunta, Stiina Hyrri

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Antti Varis
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ralf Sund
OKM Ministeriön johto, Anita Lehikoinen